

Grenspalen in Nederland

Door T. Brouwer; Uitg. De Walburg pers, Zutphen. 136 blz. Ingenaaid f 32,50.

"De auteur, die werkzaam is bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, beschrijft een onderwerp waarover nog maar weinig is gepubliceerd."

Aldus terecht de flap van dit aardig geschreven en verlichte boekje.

Na een korte voorgeschiedenis vanaf Egypte en Babyloñië via de Romeinen tot de huidige tijd worden achtereenvolgens grenspalen en grenskwesties onder de loep genomen van de tegenwoordige en vroegere grenzen van Nederland, tussen vroegere en huidige gewesten, gemeenten, heerlijkheden, waterschappen, landgoederen, jacht-, visserij of tiendrechtgebieden.

Voorts banpalen, staande op de grens der banmijl (banlieue) rondom vestingen, liniepalen op de 1e en 2e (tol-)linie, (respectievelijk 5,5 km en 22 km binnen de Rijksgrens of rond vroegere steden) en stoeppalen.

Gezien de grenspositie van Limburg valt er heel wat over Limburg in te vinden. Op blz. 65 wordt uitvoerig behandeld een grensgeschil tussen de Heerlijkheid Weert en het Stift Thorn betreffende de grens Weert-Stramproij, dat in 1659 werd bezegeld bij een verdrag, dat die vaststelde en met stenen markeerde, waarvan er nog één staat. Aardig is de veeltalige aanhef van dit verdrag:

"Nous Magdeleine née Comtesse d'Egmont, Princesse de Gavre, Princesse Douarière de Chimaj et du St. Empire, Comtesse de Beaumont, Baronne du Seel et Straeten, Dame des Villes et Seigneuries de Weerth, Nederweert, Wessem et Marodin. Ende Wij Anna Salome gefürste Abtissin en Vrouw des keijserlijcken undt graeffelijcken vrijen wereltlijcke Stifts en Landts Thorn vrouwe tot Ubach en Neeroteren, geboorene graevinne tot Manderscheidt en Blanckenheim, freijfreulein tot Junkeraerth, Daun und Erp en Wij capitularen des Stiffts vorschreven."

De andere grenskwestie en bijbehorende paal in het Weerter Bos tussen Weert en de Meierij, door mij in dit blad behandeld,¹ is schrijver helaas onbekend, hoewel ook daarvan archiefstukken bestaan.

Ook de paal tussen de Baronieën van Cranendonk en van Hees en Leende tussen Maarheeze en Sterksel wordt niet vermeld. Wel afgebeeld en behandeld worden die stenen palen, die ingevolge de Vrede van Utrecht in 1713 houten palen vervingen, voorzien van een leeuw (Ned.) en een eenkoppige adelaar (Oostenrijk), waarbij die te Vaals naar rechts en die te Lemiers naar links kijkt. Andere oude palen zijn die tussen

Gelre en Gulik onder Echt en aan de weg van Buchten naar Holtum.

Interessant voor ons zijn ook de palen van de Zeeuwse (!) admiraliteit die tot en met Budel aan onze zuidgrens het beheer had van de convooien en licenzen, zeg invoerrechten. Zij vertonen nog steeds de leeuw met 3 ankers en P.P.P. (Pugno pro Patria).

Interessant is ook de plechtigheid, waarmee een "delimitatie" of "landleidjonge" plaatsvond, zoals in 1618 tussen 's-Hertogenrade, Ter Heijden, Simpelveld en Heerlen. "Een van de aanwezige bestuurders droeg een kruisbeeld dat op de plek, waar een grenssteen gezet zou moeten worden, neergelegd werd. De te bepalen grens en de artikelen voor het proces-verbaal werden ter plaatse geregeld en opgemaakt, waarbij het crucifix als hulpmiddel en aanwijzer diende."

In de akten over de grensmaal in het Weerter Bos werd ook naar dergelijke plechtigheden verwezen.

De grenzen van Nederland met Duitsland en België worden uiteraard uitvoerig beschreven, waarbij 't wel 'n omissie is, dat de grenscorrecties met Duitsland na 1945 met haar consequenties geheel verzwegen worden.

Ook mist men de vermakelijke geschiedenis van de grensmaal tussen Stramproij en Molenbeersel, die door een wegverbreding midden op de weg was komen te staan en maandenlang, versierd met waarschuwingslinten, moest wachten totdat het ambtelijk apparaat in beweging kwam.

Storend zijn de foutieve spelling van Halen voor Haler (gem. Hunsel) en Boholz voor Bocholtz, terwijl het gemeente-archief van Weert (op blz. 66 maar niet in de voetnoten op blz. 107) ten onrechte tot streek-archief wordt verheven. Voorts is het onjuist, dat er aan de Belgische grens geen voorbeelden meer te vinden zijn van de hulpstenen, die tussen de officiële genummerde gietijzeren palen in staan. Op de topografische kaarten zijn deze zelfs aangeduid met GS en de palen met GP. Maar deze schoonheidsfoutjes mogen het genot van deze uitgave beslist niet hinderen!

Stan Smeets

¹⁾ Vierlandjespunt, De Maasgouw 98(1979),1-5.